

Копенхагенски критериуми

Во периодот по падот на комунистичките режими во Средна и Источна Европа, кој се случи на крајот на 1989 и почетокот на 1990 година, идејата за обединување на Европа се јавува како најзначајна, најсилна и најпривлечна политичка идеја, која остава силен белег во политичкиот живот на сите европски земји. Притоа, идејата за обединета Европа веќе не е некаков маглив и нејасен концепт за обединувањето на европските држави во некоја нова меѓународна структура. Идејата за обединување на Европа овојпат е идеја за обединување на европските држави и народи во рамките на веќе постоечка структура - Европските заедници, кои во споменатиот период веќе се зафатени во еден јасен процес на засилување на внатрешната интеграција и нивно прераснување во Европска унија (што и навистина се случува со Договорот од Мастрихт од 1992 година). Ваквиот висок степен на согласност меѓу европските народи околу начинот на кој ќе ја градат нивната заедничка иднина, кој се отсликува како во односите меѓу државите, така и во односите меѓу левите и десните политички сили, се должи пред се на високата „привлечна сила“ на ЕУ, како докажано најуспешен проект за соработка и интеграција меѓу европските држави. Исто така, привлечноста на ЕУ како супериорен концепт за обединување на Европа се должи и на основните вредности врз кои е изградена Унијата, како што се демократијата, владеењето на правото, високиот степен на почитување на човековите права и пазарната економија, а кои по падот на комунизмот стануваат вредности кои ги споделуваат сите европски народи и држави.

Во таквата констелација на односите, одлуките на Европскиот совет во Копенхаген, од јуни 1993 година, се настан од исклучително историско значење, кој го отвара патот за придружување на поранешните комунистички држави кон Европската унија, а со тоа и за остварување на сонот за обединета Европа. Во рамките на одлуките, ЕУ ги дефинира и критериумите (познати како критериуми од Копенхаген) кои мора да бидат доследно исполнети од секоја европска држава која претендира да стане членка на Унијата. Самите критериуми не се апстрактно дефинирани, туку тие произлегуваат од вредностите врз кои почива ЕУ - демократијата, владеењето на правото, човековите права и правата на малцинствата, пазарната економија на заедничкиот Европски пазар, како и од досега усвоеното право на ЕУ, а кои мора да бидат исполнети, усвоени и доследно почитувани од секоја европска држава која претендира да се придружи на Унијата.

Имајќи ги предвид вредностите кои се заложени во критериумите од Копенхаген, како и динамиката на процесот на придружување на државите-кандидати кон Европската унија (односно нивното стапување во полноправно членство), како прв и основен (а со самото тоа и најважен) се издвојува политичкиот критериум. Според првиот критериум од Копенхаген (политичкиот критериум), државата-кандидат мора да има „стабилни институции кои гарантираат демократија, владеење на правото, човекови права и почитување и заштита на малцинствата“. Фундаменталното значење на вредностите заложени во овој критериум, за секоја држава која сака да биде дел од ЕУ е дополнително потцртано и со самата динамика на процесот на проширување. Имено, донесувањето на одлука за започнување на преговорите за придружување на земјата кандидат кон ЕУ е возможно само доколку земјата кандидат целосно го

задоволува првиот (политичкиот) критериум од Копенхаген. Од ваквата условеност произлегува дека првата и основна задача за државата-кандидат е целосно исполнување на политичкиот критериум, како главен услов за започнување на преговорите, додека процесот на исполнување на останатите услови може да продолжи и во текот на преговорите. Или кажано со други зборови, недобивањето на датум за започнување на преговорите за придружување, значи и оценка од ЕУ дека државата кандидат не го исполнила целосно политичкиот услов до тој момент.

Заради демистификација на самиот политички критериум и подобро разбирање на елементите врз кои се дава оценката за неговото исполнување или неисполнување, може да се погледне кој било од т.н. Извештаи за напредокот, кои Европската комисија секоја година ги објавува за секоја од државите-кандидати за членство во ЕУ. Таму можат да се видат елементите врз основа на кои се гради оценката дали соодветната држава доследно го исполнила политичкиот критериум, а тоа се: подробна оценка за работата на парламентот на соодветната држава; подробна оценка за работата на извршната власт (владата) на соодветната држава), подробна оценка за работењето на државната администрација на соодветната држава; подробна оценка за работењето на нејзиниот судски систем; подробна оценка за спроведувањето на анти-корупциска политика од страна на соодветната држава; подробна оценка за почитувањето на меѓународните стандарди за човекови права; подробна оценка за степенот на граѓански и политички права; подробна оценка за степенот на економско-социјални права; подробна оценка за степенот на малцински права, културни права и заштита на малцинстата; како и подробна оценка за односите со соседите и другите блиски земји од регионот, како и за почитувањето на меѓународно преземените обврски. Оцените за секој од споменатите елементи се детално образложени, односно содржат детални информации за активностите на сите субјекти кои се активни во секоја од споменатите области. При тоа, подробните оценки за сите овие елементи ги содржат сите позитивни како и сите негативни настани и процеси кои се случиле во соодветната област во текот на периодот опфатен со извештајот (најчесто една година), врз основа на кои се дава крајната оценка - дали политичкиот критериум е целосно и доследно исполнет.

Од наведените причини, оцената за исполнувањето на политичкиот критериум во никој случај не може и не смее да биде дефинирана како „паушална“. Оцената е секогаш добро образложена и произлегува од детален увид во актуелните состојби во повеќе области. Исто така, самата природа на областите врз основа на кои се гради оцената за политичкиот критериум, ни кажува дека напредокот во секоја од нив значи директна и непосредна корист првенствено за граѓаните на соодветната држава, во форма на поефикасни институции и поголем степен на заштита на правата на секој жител на таа земја, што како краен резултат значи и подобрување на животот на сите граѓани на земјата кандидат. Заради се досега кажано, исполнувањето на политичкиот критериум не значи само изодување на првиот чекор кон отварањето на преговорите за членство во ЕУ, тоа пред се значи и исполнување на еден општоприфатен цивилизациски стандард кој мора да биде препознатлива одлика на секоја земја која претендира себе си да се дефинира како „европска“.